

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: Dobay Tibor

Cím: Acsepü, a rongy, a fűrészpor...

Forrás: A Nép

Bp.
(Hely)

1921. 9. 4
(Idő)

(Köt. v. füz.) (Oldal)

Osztályozás

Tárgy

92

Hely

Pethes László

Idő

1921

Személy

Acsepü, a rongy, a fűrészpor...

A legjobb Cyrano — Azok a régi szép idők... — Az új színészgeneráció

Látogatás Pethes Imrénél

— A NÉP tudósítójától —

Színészet...

Egyszer régen egy olimpuszi theatrum falai között egy színészember könnyeket csalt a szemekbe. Azóta megindult a vita és áll a harc: művészet-e a színjátszás, vagy nem? Ezer okoskodó érvel hoznak fel ellene. Azt mondják, hogy a színész nem teremt önmagából új értékeket, hogy ő csak interpretálja az író munkáját azok számára, akik előtt a nyomtatott betű nem elég élénk. Azt mondják, hogy a színészet nem önálló művészeti ág, mert magában foglalja a zene, a festészet, a tánc művészetét: és így az ezek hatása alatt keletkezett érték nem is lehet abszolút művészi, mert idegen befolyások is érvényesülnek benne.

Szeretném megkérdezni azoktól, akik ezt vallják, vajjon nem ugy-e lelkükben a Szacsavay Lear királya, a Jászai Lady Machbetja, az Újházi Constantin abbéja, a Pethes Cyránója, mint a legtisztább művészi eredmény s nincs-e oly drága értéke mindannyiuk előtt, mint egy híres Munkácsy-vászonnak, vagy Liszt-rapszódiónak.

A színészzel szemben nincsen szükség akadémikus megállapításokra. Csak a színész lelkét kell megérteni, azt a gazdag lelket, amelyben szerelem és gyűlölet, gonoszság és jóság, gorombaság és gyöngédség mellett a legfino-

mabb árnyalatu érzéskomplexumok is csendesen megférnek. Az ő művészetük nem külsőleges, nem megörökíthető, de lelküket adják vele, mindig, minden órában: ez a legtöbb, amit a művész adhat.

A Nemzeti Színház színészbejárójánál találkozunk Pethes Imrével. Kicsi csoport veszi körül, a színészek csak úgy lesik, hallgatják a mester szavait. Már messziről észrevesz, üdvözl, felénk jön. Megkérem, engedje meg, hogy művésznünk A Nép számára egy portrét készítsen róla s hogy ezzel kapcsolatban én is írhattak valamit lapunk hasábjain.

— Istenem, odahaza nagytakarítás van... s én szívből utálok a nagytakarítást... Hol is lehetne csak? Talán ha bejönne a társalgóba... Ne haragudjanak, hogy csak ott tudom most fogadni, de próbálunk a Bánk bányából s minden pillanatban csöngethetnek. A harmadik felvonásban jelenésem van, talán addig lesz még egy kis idő... — mondja kedves melegséggel s már indul is előre a szűk folyosón végig, a társalgó felé.

A folyosó két oldalán hatalmas napraforgó virágtövek, a kora nyár pazarszínű lánycvirágai: papírból, rongyból, sárga és zöld festékből. Meg-

érintem az egyik levelet, piszkos lesz tőle az ujjam, de a következő percben eszembe jut: Istenem, ha majd felkerülnek ezek a virágok a színpadra, milyen üde, hangos tavaszt varázsolnak a felkekbe...

A társalgóban nincs senki. Bemegyünk. A mester egy karosszékre ül a szoba közepén. Amíg hozzá kezdenek a rajzoláshoz én végig futtatom szememmet a kicsiny meghitt szobán.

Az egyik sarokban egy kopott zongora, belepte a por: régen játszhatott valaki rajta. Amott egy Wertheim-kassza (mire kell ez itt?), majd egy mellképet fedezek fel a falon. Bánatos fiatal férfiarc, koszoru is van köréje fűzve: örökké zöld repkényág hajlik a szomorú főre... Kérdőleg nézek a mester felé.

— Inceli Szöcs András kollega. A juniusi ellenforradalom után a vörösök elfogták és kivégezték. A parlament emeletéről taszították le. Vértanuja lett a magyarságának. Nagyon derék, tehetséges fiú volt — mondja halkán. Elakad szava, utána gondol a borzalmas időknek s felcsuklik belőle egy nehéz férfisóhajítás. Nekem kell ismét megszólalni.

— Mester, mondjon valamit a múltjáról, vagy beszéljen arról, hogy mi legyenek látja a jövőt.

— A jövőmet, sajnos, nem láthatom. de a múlt minden pillanatát itt érzem

most is. Az mind az enyem volt... Arról tudnék mesélni sokat. Isten tudja miért, most a szegény Nyilassy Matvi jut az eszembe. A legjobb komikus volt, akit valaha ismertem. Mindig hangos, mindig jókedvű volt. Öngyilkos lett...

Hirtelen más hangon kezd beszélni: — Akkor régen más volt a színészet. Vidéken kezdtem én is. Győrben és Sopronban. Akkor még nem volt ezeknek a léha táncos operettnek olyan nagy kultusza, mint most.

— Akkor érdemes volt dolgozni! Nagy nevet dobott felénk a mult s mi, az akkori fiatalok, elindultunk a nevek után. Abban az időben csak prózai darabokat adtunk. Romantikus színműveket, tele szívvvel és lélekkel. Önök már nem is emlékezhetnek azokra. Nem voltak irodalmi értékűek, de minden soruk magyar volt. Hiába, még a levegő is más volt akkor.

— Azok a régi szép idők... Mikor először felleptem 1890-ben, 70 forint fizetésem volt. A következő évben már kétszeresére emelkedett. És dolgoztam örömmel... és dolgoztam nem a pénzért, hanem mert utólagartam élni azokat, akik annyira előttem voltak. Milyen nagy emberek után mehettünk akkor: Dezséry Gyula, Szentgyörgyi István... A mai generáció már nem ilyen szerencsés. Mi jobban jártunk, mint a mai fiatalok...

Mesél, mesél. Visszaemlékezik a régi, drága időkre, kigyul szemében egy különös láng, s a hangján is hallom, hogy hiába ért el arra a magaslatra, ahol ma áll, hiába vált fogalommá a neve, mégis szívesebben kalandozik vissza a múltba, ahol még küzdenie kellett s csak az a cél állott előtte: mindig előbbre jutni.

Megkérdelem tőle, melyik volt a legjobb szerepe. Nem akar rá felelni, ki-
térő szavakkal válaszol:

— Nekem egyformán kedves minden szerepem — mondja — és én

látom, hogy nem mond igazat. Várok. Hallgatom. Dózsa György Barnabásáról beszél, szép szerep volt, hálás is; szerette nagyon Nikita szerepét, a Sötétség országában — a Hamletben is örömmel játszott, aztán igen, szép volt még a Cyrano de Bergerac is... Beszélni kezd melegen, szeretettel: — Először Budán 1900-ban léptem fél ebben a szerepben. Egy szezónban ötvenszer «ment.» Pedig ez igen nagy dolog volt abban az időben. Mindig telt ház volt, valahányszor ezt játszottuk. A budaiak is nagyon szeret-
ték...

Persze, hogy szerették, gondolom. A jó, romantikus, régi Buda jut az eszembe, halvány arcu, galamblelkű Roxánjaival a muskátlis kicsi ablakok mögött. A nézőteret is látom már, tele fehérruhás leánnyal, akik otthon egy homályos elrejtett zugban, lehunyt szemekkel álmodoztak egy lovagról, aki hatalmas és bátor legyen, de akinek a lelkét is lehessen nagyon szeretni. Most itt vannak mind s rajongón nézik «az erkély jelenetet» s bánatosan könnyezik meg Cyrano halálát.

Tagadhatatlan, hogy ebben a szerepében érte el azt a magaslatot, amely után már nincs tovább, s amely-nél tisztább művészetet elképzelni is alig lehet.

— Milyen lesz az új színészgeneráció?

— Az akadémia idei növendékei jók. Az utolsó években nem is volt együtt ilyen hajlitható és jó anyag, mint az idén. Talán az az oka, hogy a háboru után a frontról visszatérők közül igen sokan léptek erre a pályára, iratkoztak be az akadémiánkra. Békében csak egyes évfolyamok voltak elvétve, honnan igazi tehetségek kerültek ki. Hogy milyen lesz ezután, azt persze előre nem lehet tudni. Kár, hogy a tehetség-telen elemek közül is sokan lépnek erre a pályára. Nem tudom mi csábitja őket. Talán a festett élet, a hamis fény...

Csöngették. Az ügyelő bejön. A Bánk bán harmadik felvonását kezdi. Elbucszunk tőle.

Amint hazafelé tartok a Rákóczy-
uton, látom, hogy itt is van festék az emberek arcán, hogy itt is színészkedik mindenki s egész akaratlanul gondolok arra: vajjon nem nagyobb színház-e az élet, nem csalja-e jobban meg az embereket s nem olyan-e, mint az a hét krajcáros vásári bábu, amelyet gyermekésszel fölbontunk, hogy meg-
nézzük, mi van belül s kétségbeesett arccal látjuk, mint ömlik ki a csodaszépen festett portékából a fűrészpor, a csepű, a rongy...

Dobay Tibor.

P. Pethes
1921.
Pethes Imre

Pethes Imre

(Pérelly Imre rajza.)